

чи Liber, він доповнює ці системи. На основних технологічних процесах доцільно застосовувати їх апробовані програмні модулі, а для реалізації специфічних функцій (існують у кожній вітчизняній бібліотеці) ефективним засобом є безкоштовний CDS/ISIS.

Такий шлях, приміром, обрали Російська державна бібліотека (Москва) і Російська національна бібліотека (Санкт-Петербург). Вони підтримуватимуть сіткові інформаційні технології і ресурси за допомогою потужної PC VTLIS (США), яку, в першому наближенні, можна вважати аналогом Alerh, а для реалізації локальних задач використовуватимуть CDS/ISIS.

До послуг бібліотек України - і потужні PC, що забезпечують комплексну автоматизацію всіх процесів

бібліотечних технологій та входження книгозбірень у світовий інформаційний простір, і нескладні програмні засоби, орієнтовані на невеликі установи. Користувачі мають змогу обрати також системи, які можуть бути встановлені в бібліотеці в готовому для експлуатації стані, та некомерційні інструментальні засоби для розробки автоматизованих бібліотечних систем, оскільки не існує єдиної PC, оптимальної і для книгозбірні національного статусу, і для масової бібліотеки.

Отже, вибір програмної платформи потребує системного аналізу конкретної книгозбірні як об'єкта автоматизації.

Михайло Любінін

ПРОГРАМНА СИСТЕМА ALEPH

Цю систему розроблено в Єврейському університеті (Ієрусалим) групою програмістів, аналітиків і бібліотекарів. Підтримку робіт зі створення нових, досконаліших її версій перебрала на себе фірма Alerh Yissum. Супроводження Alerh у користувачів здійснює фірма Ex Libris, представництво якої є, зокрема, і в Києві.

Нині до Alerh вдаються в національних бібліотеках Чехії, Словаччини, Туреччини; в парламентських книгозбірнях Ізраїлю, Польщі, Данії; науковій бібліотеці Центру ядерних досліджень CERN (Швейцарія) та Принстонському університеті (США); у мережі з понад ста університетських бібліотек Ізраїлю; в публічних бібліотеках Данії, Італії та інших державах.

В Україні ця PC встановлена в НБУ ім. В.І.Вернадського, Центральній міській бібліотеці ім.Лесі Українки (Київ) і НТБ Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут». Мають намір придбати Alerh наукові бібліотеки Національного університету «Кієво-Могилянська академія» та Українського державного педагогічного університету ім.М.Драгоманова.

Alerh забезпечує комплексну автоматизацію всіх процесів бібліотечної технології, а також створення комп'ютерних бібліотечних мереж, що можуть функціонувати в глобальних інформаційних мережах.

Інструментальні засоби Alerh дають змогу підтримувати: п'ять абеток (латиницю, кирилицю, готику, арабіку, ідиш); графічні зображення і повні тексти документів; довільні й, зокрема, MARC-сумісні форма-

ти; ISO-стандарти; інформаційно-пошукові мови дескрипторного й класифікаційного типів з наявною в них системою посилань; авторитетні (нормативні) файли про заголовки бібліографічних записів (імена авторів, найменування колективів, уніфіковані назви класичних анонімних творів тощо); штрихові коди (бар-коди); протоколи передачі даних для роботи в локальних, корпоративних і глобальних мережах; World-Wide Web (WWW) сервер, який надає широкий спектр послуг з INTERNET і, зокрема, забезпечує інформаційний пошук у віддалених базах даних незалежно від використовуваної апаратної платформи.

Уявлення про функціональні можливості Alerh дає рисунок, на якому зображено вісім її основних функціональних модулів. Для бібліотечних фахівців їх найменування не потребують коментарів.

Alerh не має обмежень на кількість записів у базах даних, на кількість полів у записі про документ, на довжину полів, кількість повторень поля в межах запису й кількість шляхів доступу до запису

© Любінін Михайло Йосипович, Київ, 1996

Архітектура програмної системи Alerh

про документ у процесі інформаційного пошуку.

Aleph є відкритою ПС і має дружній інтерфейс, наприклад, дає змогу бібліотечним працівникам змінювати форми видачі вихідної інформації на екран дисплея чи пристрій для друкування без допомоги програмістів, використовуючи таблиці параметризації. (Зміни в них можуть вноситися на будь-якому етапі експлуатації системи). Останні її версії мають архітектуру

«клієнт-сервер» і постачаються з ОРАС-клієнтом (пошуковим модулем) під Microsoft Windows - мультизадачною операційною системою з графічним інтерфейсом.

Колективними членами Міжнародного консорціуму користувачів Aleph є ряд її Національних асоціацій. Аналогічна створюється і в Україні.

Діяльність консорціуму та Асоціацій має сприяти: розвитку Aleph, зважаючи на досвід застосу-

вання ПС у різних країнах; кооперативній обробці документів і побудові на цій основі сукупних інформаційних ресурсів асоціацій; організації їх інформаційних мереж як складової частини глобальних комп'ютерних мереж.

Для забезпечення якнайшвидшого впровадження Aleph фірма Ex Libris проводить цикл занять для бібліотечних фахівців, навчаючи роботу з цією системою.

Сергій Тараканов

ПРОГРАМНА СИСТЕМА LIBER

Розроблену французькою фірмою Relais Informatique International систему встановлено в понад 500 бібліотеках 23 країн світу. В Україні це може зробити підприємство «ЛіС» (Київ), яке є офіційним дилером фірми «Liber» у нашій державі.

Поширення Liber у бібліотеках різних типів забезпечило закладену в архітектуру цієї ПС можливість параметризації, тобто адаптації до потреб конкретного користувача. Параметри задаються при інсталяції Liber у бібліотеці на основі вимог її адміністрації і можуть змінюватися в процесі експлуатації АС. Система параметризує формат бібліографічних записів, пошукові засоби, мову діалогу з абонентами, топологію терміналів тощо.

Liber працює під керуванням постреляційної системи керування базами даних Pick, яка може функціонувати під операційними системами DOS і UNIX, а також у режимі Native, коли Pick відіграє роль ОС. При цьому як апаратна платформа можуть використовуватися і персональні комп'ютери IBM PC 386/486, і міні-комп'ютери типу IBM RS/6000.

ПС Liber забезпечує комплексну автоматизацію всіх основних процесів бібліотечної технології (комплектування, каталогізацію, інформаційний пошук, контроль книго-

видачі, ведення даних бібліотечної статистики).

Модуль «Комплектування» здійснює пошук і введення замовлень, їх підтвердження та друк відповідних бланків, контроль і реєстрацію виконаних замовлень.

Завдяки модулю «Каталогізація» можна обробляти всі типи видань за набором екранних форм, створених при встановленні Liber у конкретній бібліотеці. Можлива каталогізація за скороченим, середнім і повним набором бібліографічних даних. Після вводу даних про видання забезпечується друк каталожних карток для підтримки паралельного ведення електронного й карткового каталогів. Liber дає змогу обмінюватися даними з іншими АС у MARC-сумісних форматах, що зумовлює зменшення трудовитрат на каталогізацію за рахунок використання бібліографічних записів на машинних носіях, створених іншими бібліотеками та інформаційними центрами.

Інформаційно-пошуковий модуль Liber має два інтерфейси: простий (для початківців) і складний (для фахівців, які працюють з інформаційними системами).

Контроль книговидачі передбачає наявність на книгах і читацьких квитках етикеток зі штриховими кодами (бар-кодами) та апаратури для зчитування таких кодів, що уможливорює без додаткових трудовитрат здійснення операції «видача-повернення». Модуль контролю книговидачі забезпечує бібліо-

текарів і читачів оперативною інформацією про місцезнаходження документів, виявляє абонентів-боржників, автоматично встановлює чергу на документ, замовлений кількома читачами.

Протягом дня Liber реєструє всі бібліотечно-бібліографічні операції і в будь-який час може видати звіт про кожну з них. Автоматично отримується широкий спектр даних бібліотечної статистики. Ними можна скористатися при обґрунтуванні управлінських рішень, спрямованих на поліпшення роботи бібліотеки.

Liber має набір довідників, що є інформаційною основою для формування автоматизованого банку даних бібліотеки. Так, довідник «Автори» вміщує імена авторів, короткі фактографічні відомості про них і відсилки «див.» та «див. також», а довідник «Серії» - назви серій та підсерій, відомості про відповідальність та номери ISSN; довідник «Класифікаційний індекс» розкриває зміст індексів і вертикальні та горизонтальні зв'язки між ними; довідник «Тезаурус» забезпечує роботу з предметними рубриками та підрубриками і семантичними зв'язками між ними; довідники «Видавництва», «Країни» тощо разом зі всіма ідентифікуючими їх кодами, сумісними з кодами MARC-форматів.

Популярність Liber у бібліотеках така велика, що було організовано клуб її користувачів, де об'єдналися розробники цієї ПС і бібліотеки та інформаційні центри, які її використовують. Члени клубу створили загальну бібліографічну базу даних, щоб нові користувачі системи з перших днів автоматизації могли отримати на пільгових умовах автоматизований банк даних значного об'єму.